

LIBRIS

We know
books

LUMEA PE ÎNȚELESUL TĂU

Omul și LUMEA

8

Cucerirea naturii

Oamenii primitivi erau neajutorați în fața forțelor naturii. Descoperirea focului le-a dat posibilitatea de a se raporta diferit la mediul înconjurător, reușind să folosească puterea acestui element, care la început li s-a părut înfricoșător, în folosul propriu.

6

Apariția omului

Omul de Neanderthal a avut nevoie de o capacitate excelentă de adaptare pentru a supraviețui în condițiile dure de viață ale erei glaciare.

10

Vânători, agricultori, meșteșugari

În epoca paleolitică, omul preistoric se ocupa cu vânătoarea și culesul. Vânătoarea era o activitate riscantă chiar și atunci când se vâna în grup, cu arme relativ eficiente, cum ar fi sulițele sau săgețile, câte un animal căzut în capcană.

12

Vrăjitori și artiști

Oamenii de Crô-Magnon au pictat adesea animale pe pereții peșterilor. Cele mai vechi încercări constau în amprente ale palmelor și linii încrustate în rocă.

14

Primele așezări

Comunitățile sătești au trecut de la ocupațiile de vânători-culegători la agricultură și creșterea animalelor. Numărul de locuitori din satele neoliticului putea ajunge la trei sute, iar în cazul așezărilor mai mari, chiar și la o mie.

18

Primele construcții

Cele mai caracteristice și misterioase construcții ale neoliticului sunt megalitiții, care se pot găsi în numeroase țări din Europa de Vest.

20

Mituri și legende

Unele povești străvechi au dăinuit de-a lungul mileniilor și s-au păstrat într-un mod aproape miraculos. Multe cercetări încununate de succes au pornit de la faptul că arheologul a auzit despre o legendă și, pe baza acesteia, a început cercetările.

25

Culturi străvechi

Cel mai mare oraș din Mesopotamia, Uruk, și zonele agricole învecinate erau apărate de un zid înalt cu bastioane, lung de 10 km.

32

Primele legi

Legile de bază ale societății au fost formulate asemănător în diferite țări ale lumii, însă gradul de severitate cu care erau pedepsite infracțiunile era influențat și de tradițiile specifice fiecărui popor.

34

Comerțul

Cea mai veche formă de comerț consta în schimbul de mărfuri, care era practicat și de către omul preistoric.

36

Războinici și cuceritori

Oamenii aveau nenumărate motive pentru a pune mâna pe armă și a porni la război. Cele mai frecvente erau cucerirea de teritorii și posesia terenurilor agricole.

40

Primii exploratori

Dintre toate continentele, America a fost populată cel mai târziu, acum 20 de mii de ani. În epoca pleistocenă, triburile de aici au urmat turmele migratoare de reni peste podul de pământ dintre Siberia și Alaska, numit Beringa.

42

Navigatorii vikingi

Dintre europeni, vikingii au fost primii care au pășit pe pământul Americii, însă din cauza triburilor ostile de indieni a durat mult până când s-au putut stabili pe continent.

44

Negustorii arabi

Negustorii arabi au adus în Occident țesăturile, capodoperele meșteșugărești, obiectele din metal, parfumurile și fructele Asiei și Africii, jucând astfel rolul de „furnizori” ai Europei pentru secole de-a rândul.

46

Atracția Asiei

În decurs de 17 ani, Marco a vizitat Mongolia și India, Burma și Insula Ceylon, precum și Asia de Sud-Est.

48

Chinezii

Datorită comerțului care se făcea prin intermediul Drumului mătăsii și al mirodeniilor, China a păstrat legătura cu lumea exterioară, dar în același timp a rămas totuși o societate închisă pentru occidentali.

50

Portughezii

În 1510, portughezii și-au împlinit visul. Cu scopul întăririi puterii lor economice bazate pe comerțul cu mirodenii și articole de lux, au ocupat Goa, care a devenit capitala imperiului colonial portughez din India.

52

În drum spre Lumea Nouă

Întinderea nesfârșită de apă și înaintarea spre necunoscut au umplut de teamă inimile marinarilor lui Columb. Strigătul de bucurie a izbucnit doar în 12 octombrie 1492, când au zărit în sfârșit pământul.

56

Navigatorii Mării Sudului

În speranța descoperirii unor comori fabuloase și pământuri coloniale roditoare, în secolul al XVII-lea zeci de nave olandeze și englezești au pornit pe mări căutând obsesiv continentul misterios – Terra Australis Incognita.

58

În numele drapelului englez

În secolele XVII–XVIII, englezii au încercat să pătrundă pe teritoriul spaniolilor din Pacific pentru a încerca să-și mărească puterea atât prin ocuparea teritoriilor lor coloniale, cât și prin acaparea stocurilor lor de metale prețioase și de materii prime.

60

Ghețari și vârfuri înzăpezite

În primăvara anului 1953, o echipă britanică formată din alpiști și șerpași, condusă de colonelul John Hunt, a reușit să cucerească treptat muntele Himalaya, segmentat de prăpastii adânci și de ghețari.

62

Secretele mărilor și ale Spațiului

Imaginea detaliată a fundului mării străbătut de munți uriași, câmpii, șanțuri și văi adânci a fost dezvăluită abia după 1968, în urma cercetărilor efectuate de submarine de mare adâncime – care se scufundă frecvent la adâncimi de 10.000 de metri – dotate cu instrumente moderne (termometru de mare adâncime, măsurător de salinitate, prelevator de eșantioane de rocă).

„Pe drumul devenirii omului, orice se poate întâmpla... Până la urmă, la sfârșitul unui drum lung, noi suntem aceia care am supraviețuit greutăților și care ne putem planifica viitorul privind înapoi, spre trecutul comun.”

(Dr. Donald C. Johanson)

Apariția omului

Om la orizont – *Homo habilis*

Cel mai vechi reprezentant al clasei umane este *Homo habilis*, adică „omul îndemânat”. Numele provine de la faptul că folosea unelte făcute de el însuși. Trăia în savanele și câmpiile împădurite ale Africii de Sud și de Est, împreună cu Australopitecii. Avea volumul creierului de 650–800 cm³, înălțimea de 1,5 m, iar greutatea în jur de 52 de kg. Construcția corpului îi permitea deplasarea pe

două picioare. Vâna animale mici și culegea rădăcini comestibile și fructe. Folosea unelte din piatră, os și lemn pentru procurarea hranei, tăierea cărnii și prelucrarea plantelor.

Pe baza fragmentelor de craniu găsite s-a dedus că era capabil să vorbească, fapt ce creștea semnificativ șansele de supraviețuire a speciei.

Arheologii au găsit urmele lui *Homo habilis* în Africa de Est, pe malul lacului Turkana și în canionul Olduvai, aflat în apropierea lacului. Aceste ființe jumătate maimuță, jumătate om trăiau în comunități. Hrana procurată din vânătoare și cules era consumată la comun. Se presupune că ei au fost strămoșii direcți ai omului modern.

Îmblânzitorul focului – *Homo erectus*

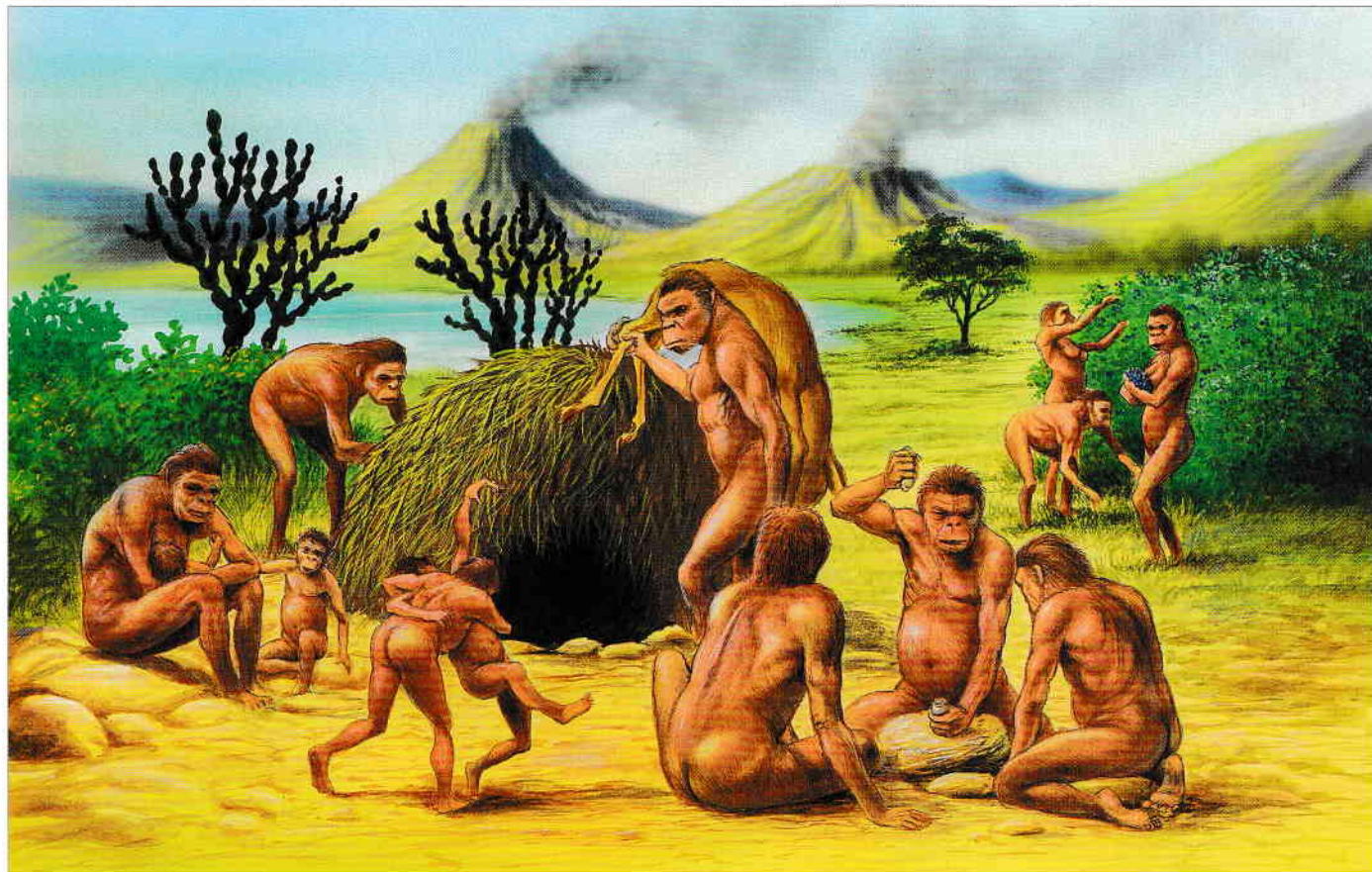
Homo erectus („omul ridicat”) a apărut în urmă cu 1–1,5 milioane de ani pe scena vieții și a trăit aproximativ până în urmă cu 200.000 de ani.

Avea construcția corpului foarte asemănătoare cu cea a omului modern, iar înălțimea se presupune că ar fi putut ajunge la 1,7 m. Ingeniozitatea și răspândirea sa de succes se datorau volumului creierului, care era de 900–1.000 cm³. Hoinărea în hoarde și se hrănea mai ales cu fructe și rădăcini, însă și carnea era tot mai frecventă în alimentația sa. A fabricat numeroase

DESCOPERIRI

Una dintre cele mai vestite descoperiri din Europa provine din Crô-Magnon, Franța. Vânătorul, al cărui schelet s-a păstrat aproape intact în straturile pământului, era un bărbat de aproape 50 de ani cu înălțimea de 1,82 m, cu statură puternică și cu volumul craniului de 1.590 cm³. Rămășițele datează de acum 30.000 de ani.

unelte practice din piatră. Deși nu cunoștea încă tehnica aprinderii focului, cele mai mari merite ale sale au fost captarea și îmblânzirea focului.

Omul erei glaciare – *Homo sapiens*

Homo sapiens sau „omul inteligent” a apărut acum 350.000 de ani.

Numeroase specii de oameni pot fi enumerate aici, de exemplu omul de Neanderthal care a trăit acum 120.000 de ani, mult mai „tânărul” om de Crô-Magnon și noi, oamenii moderni. Omul de Neanderthal a avut nevoie de o capacitate de adaptare excelentă pentru a supraviețui în condițiile dure ale erei glaciare. Pe lângă robustețe și inteligență, l-a ajutat să intre în istoria oamenilor preistorici și talentul său de vânător.

Stația finală – Omul de Crô-Magnon

Omul de Crô-Magnon a sosit în Europa dinspre Est acum 35–40.000 de ani. Statura și structura feței erau aceleași cu cele ale omului modern. Avea o statură înaltă, musculoasă, cu picioare lungi și șolduri înguste. Înălțimea medie a femeilor era de 1,7 m, iar cea a bărbaților de 1,8 m. Femeile cântăreau în medie 55 de kg, iar bărbații – 70. Volumul craniului era de 1.400–1.600 cm³. Erau mai dezvoltați decât strămoșii lor. Încercau să alunge monotonia zilnică organizând diferite ceremonii. Numeroase creații dovedesc talentul lor artistic. Aveau un limbaj propriu, cu ajutorul căruia făceau schimb de experiență și le transmiteau copiilor lor cunoștințele dobândite, aceasta reprezentând o condiție importantă a supraviețuirii și dezvoltării.

...Pământul rodea de la sine recolta bogată
și bucurie curată era să lucrezi
Cu tovarășii voinici. Pe pășuni bogate,
Turmele lor erau la păscut..."

(Hesiod)

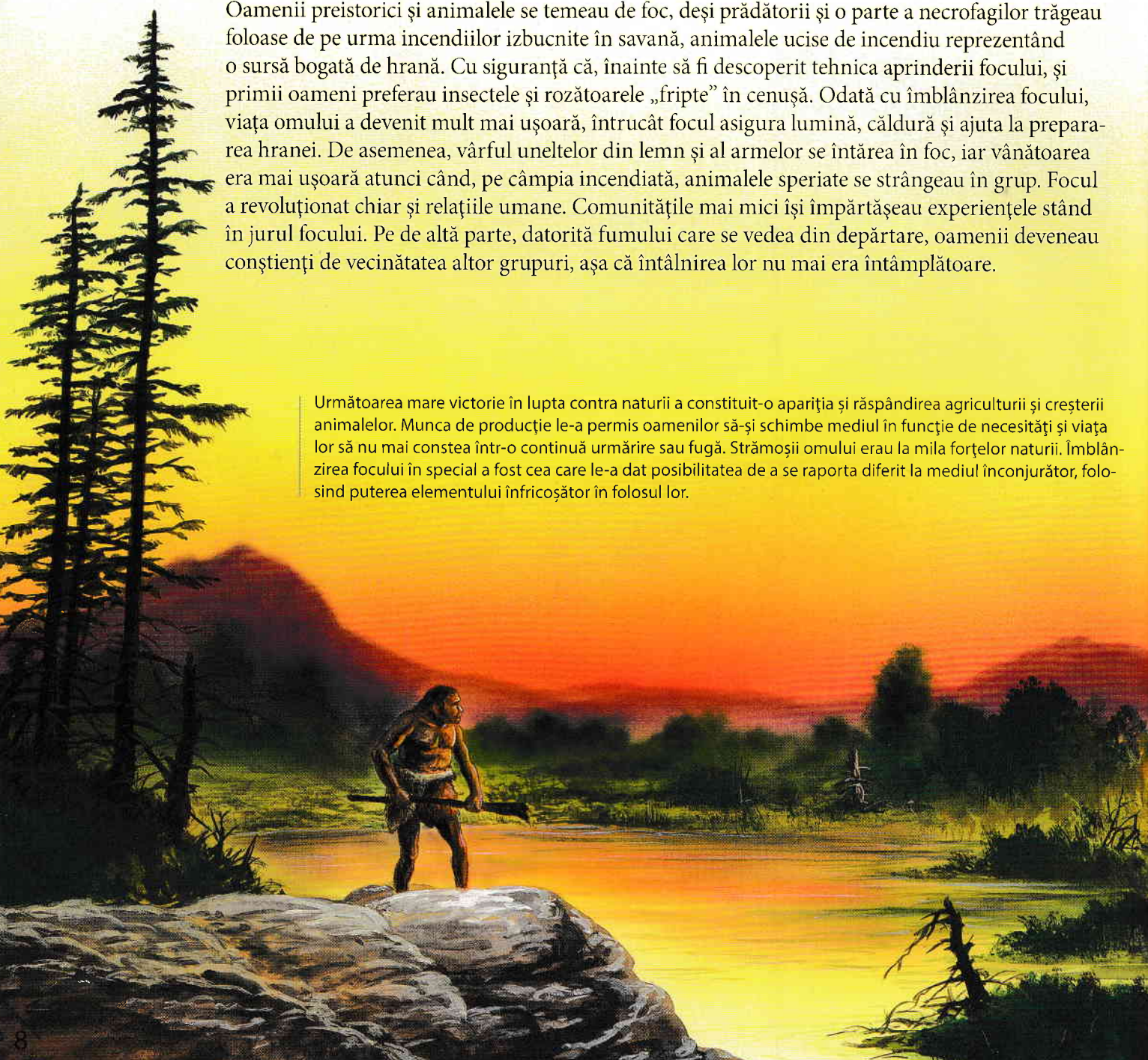

Cucerirea naturii

Îmblânzirea focului

Oamenii preistorici și animalele se temeau de foc, deși prădătorii și o parte a necrofagilor trăgeau foloase de pe urma incendiilor izbucnite în savană, animalele ucise de incendiu reprezentând o sursă bogată de hrană. Cu siguranță că, înainte să fi descoperit tehnica aprinderii focului, și primii oameni preferau insectele și rozătoarele „fripse” în cenușă. Odată cu îmblânzirea focului, viața omului a devenit mult mai ușoară, întrucât focul asigură lumină, căldură și ajută la prepararea hranei. De asemenea, vârful uneltelor din lemn și al armelor se întărea în foc, iar vânătoarea era mai ușoară atunci când, pe câmpia incendiată, animalele speriate se strâneau în grup. Focul a revoluționat chiar și relațiile umane. Comunitățile mai mici își împărtășeau experiențele stând în jurul focului. Pe de altă parte, datorită fumului care se vedea din depărtare, oamenii deveneau conștienți de vecinătatea altor grupuri, așa că întâlnirea lor nu mai era întâmplătoare.

Următoarea mare victorie în lupta contra naturii a constituit-o apariția și răspândirea agriculturii și creșterii animalelor. Munca de producție le-a permis oamenilor să-și schimbe mediul în funcție de necesități și viața lor să nu mai conștie într-o continuă urmărire sau fugă. Strămoșii omului erau la mila forțelor naturii. Îmblânzirea focului în special a fost cea care le-a dat posibilitatea de a se raporta diferit la mediul înconjurător, folosind puterea elementului înfricoșător în folosul lor.

Începuturile agriculturii

În jurul anului 6000 î.Hr. clima a început să se încălzească. Strămoșii sălbatici ai animalelor și plantelor de astăzi populau o parte a Pământului. Leagănul agriculturii era Orientul Mijlociu și Apropiat, unde soiurile de cereale de bază creșteau de la sine, iar primele animale domesticate ulterior de om trăiau încă în sălbăticie, motiv pentru care această zonă se numea „semiluna fertilă”. E greu de spus cum a descoperit omul agricultura și practica creșterii animalelor. Este posibil ca germinarea semințelor aruncate la gunoi să-i fi dat ideea cultivării lor, în timp ce creșterea animalelor să fi avut ca punct de plecare creșterea puilor animalelor vânaute. Într-un fel sau altul, oamenii și-au dat seama că, dacă plantează o parte din semințe, anul următor acestea vor răsări și vor aduce și mai multe roade. Astfel își puteau face provizii și nu mai erau nevoiți să rabde de foame. La început, animalele erau crescute pentru carnea lor. Când creșteau, erau tăiate și mâncate. Mai târziu însă oamenii și-au dat seama că se pot folosi și de laptele, respectiv lâna lor.

GLOSAR

• Perioada dintre 10000–3000 î.Hr. se numește neolitic. Răspândirea cultivării plantelor a revoluționat omenirea.

MODUL DE VIAȚĂ

Până în mileniile VIII–VI. î.Hr., principala preocupare a omului era să facă rost de tot ce oferea natura. Rezervele de alimente erau constituite în general din roadele culese, din rădăcini și din alte părți comestibile ale plantelor. Carnea făcea parte din alimentație doar atunci când avea noroc la vânătoare. Peștele era mai frecvent în localitățile de pe malul râurilor, însă pescuitul cu harponul necesita îndemânare și forță.

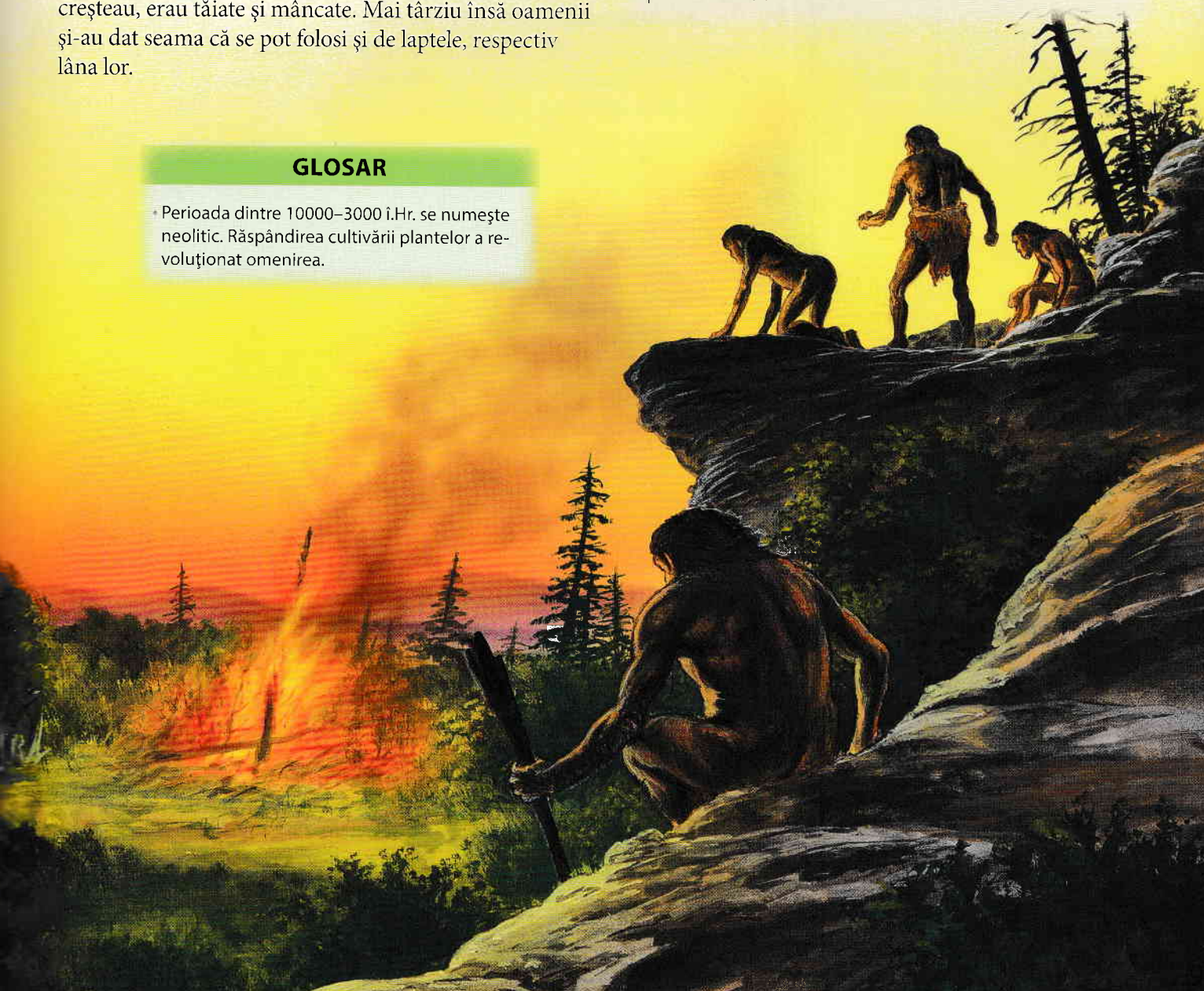
Cu ce aprindea focul? Solul de turbă a păstrat urme de lemn de stejar, fag, frasin, tei, mesteacăn, arin, plop, ulm, arțar, salcie și carpen.

Ce fructe culegea? Dintre strămoșii pomilor și arbuștilor fructiferi rodeau atunci mărul, părul, prunul, porumbarul, nucul, alunul, castanul, vița-de-vie, căpșunul și zmeurul.

Ce prepara prin fierbere? Omul din neolitic cunoștea grâu, orzul, meiul, secara, linte, mazărea, fasolea și macul.

Din ce-și făcea haine? Pentru filat și țesut se folosea inul, însă articolele de îmbrăcăminte mai călduroase se făceau din lână și piei de animale.

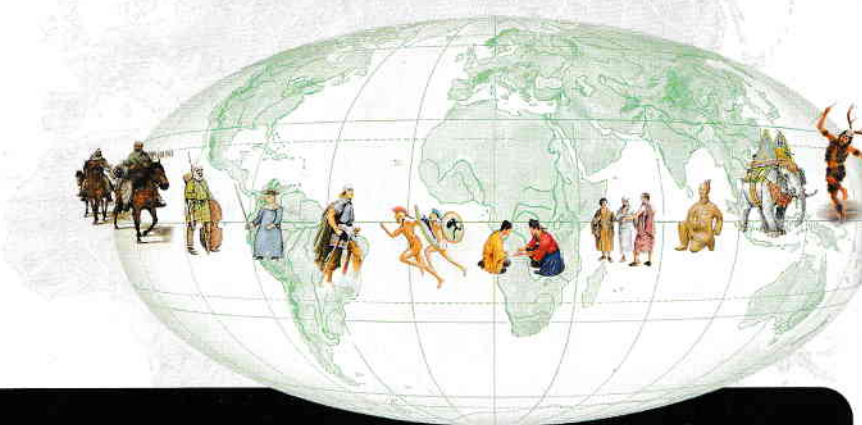
Care au fost primele animale domesticate? Câinele, capra, vaca, oaia, porcul și măgarul. Calul a fost domesticit la începutul epocii bronzului.

„Oamenii au înțeles că metalul **we know**
Se putea turna în orice formă **books**

Și au realizat că lama pumnalului lor
Putea fi bătută oricât de subțire, ascuțită
Și transformată în armă, dar și în unealtă
Care taie lemne sau netezește scândura...”

(Titus Lucretius Carus)

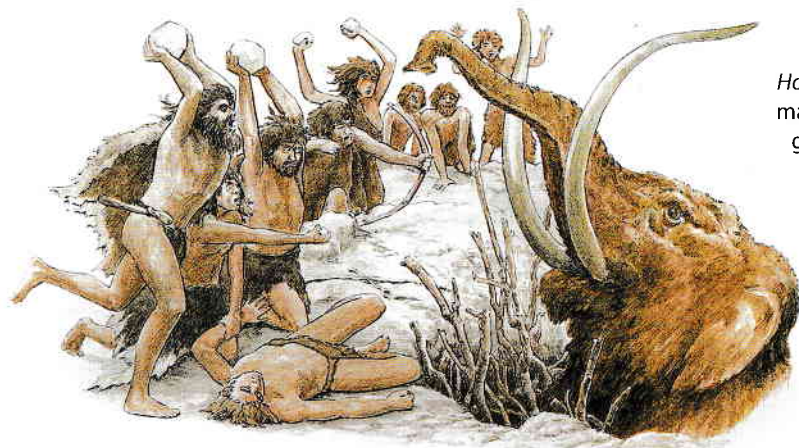
Vânători, agricultori, meșteșugari

Vânători îndrăzneți

Tehnicile de vânătoare ale oamenilor preistorici erau încă rudimentare, de aceea de multe ori erau puși în situația de a alunga prădătorii de lângă vânat. Uneori acest demers curajos era încununat de succes, însă consumarea rozătoarelor mici sau a cărnii animalelor moarte reprezenta o soluție mult mai sigură și mai comodă. Homo erectus, care cunoștea deja focul, a început să-l folosească și la vânătoare. Animalele speriate de foc erau mai ușor de vânat cu sulița sau chiar și cu mâna goală. Vânătorii ingenioși și-au dat repede seama că folosirea capcanelor era mai eficientă decât urmărirea, așa că săpau gropi uriașe lângă potecile folosite de animale, iar apoi animalul căzut în capcană era omorât cu bucați de lemn, pietre sau săgeți. După inventarea arcurilor, săgeților și a harpoanelor, vânătorul putea să țintească de la o distanță sigură, iar dacă nimerea prada, putea fi aproape sigur de succesul vânătorii.

Homo sapiens vâna cu succes urs de cavernă, ibex, ba chiar și mamut. Carnea oferea mai multe proteine și mai multă energie organismului său decât varietățile de plante, fapt care a contribuit la dezvoltarea sa fizică și intelectuală.

În epoca paleolitică, omul preistoric trăia ca vânător-cu-legător. Vânătoarea era o activitate riscantă chiar și atunci când vâna în grup, cu arme relativ eficiente, cum ar fi sulițele sau săgețile, câte un animal căzut în capcană.

Agricultori inventivi

La început, solul era afânat cu bețe de săpat, apoi era lucrat cu coarne de cerb sau sape de piatră. Cu aceste unelte primitive puteau cultiva însă doar un teritoriu foarte mic. Invenția plugului a însemnat un pas mare în cultivarea pământului. Cu noua unealtă puteau ara un teritoriu mult mai mare și puteau săpa mult mai adânc, fapt care a fost benefic creșterii recoltelor.

Oamenii care se ocupau cu agricultura culegeau roadele cu ajutorul secerei, care era fabricată într-un mod foarte ingenios: bucata de cremene tăioasă era înfipțată într-un copac viu și lăsată acolo. După un timp, când copacul creștea, tăiau creanga respectivă și porneau la secerat cu seceră cea nouă.

Olarii

Treptat, omul a început să adune tot mai multe provizii, prin urmare a avut nevoie de vase mai durabile decât cele din nuiele, lemn sau dovleci, folosite până atunci. Lutul era la îndemână, se putea lucra ușor, iar dacă era ars, se transforma în ceramică. La început, lutul prelucrat cu mâna era înfășurat în formă de melc, formând astfel corpul vasului. Pereții vasului erau neteziți cu o piatră și decorați frecvent cu imprimeuri de rogojină sau pânză. După ce erau terminate, vasele erau lăsate la soare pentru a se usca, apoi se săpa o groapă, se aprindea un rug, iar vasele erau arse.

Olarii foloseau cuptoare de ardere și în epoca bronzului, însă roata olarului s-a inventat mult mai târziu. Cea mai veche roată de olar datează din anul 3500 î.Hr. și provine din orașul Ur, Mesopotamia

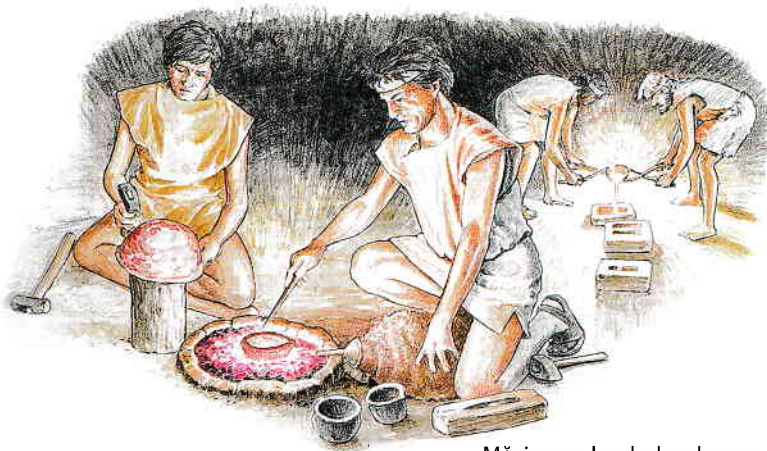
Vas de lut în formă de clopot

Minerii

Pentru producție, omul avea nevoie de unelte. Fiindcă uneltele din piatră se uzau rapid, era nevoie de mai multă piatră, și anume cremene. Primii mineri săpau galeriile subterane cu târnăcoape confecționate din coarne de cerb sau cremene. Minele aveau, după caz, chiar și 20 de metri adâncime, iar în loc de scară se foloseau de un trunchi de copac stufos. Pentru a produce cantitatea de piatră necesară, uneori chiar mai mult, minerii lucrau în condiții grele, târându-se și riscându-și viața în fiecare moment. Surplusul de piatră era transportat departe și vândut de către cei întreprinzători (cei care au devenit ulterior negustori).

SECRETE DE ATELIER

Piatra era crăpată în forma dorită folosindu-se metoda veche, apoi se presăra nisip umed pe o piatră plată și se șlefua suprafața rugoasă până când devenea netedă. Muchia în zig-zag a uneltelor rămânea înțepenită în lemn și se rupea mai ușor. Tocmai de aceea uneltele cu mușchi șlefuită erau mai durabile și mai practice.

Măcinarea boabelor de cere ale era una dintre atribuțiile femeilor. Boabele erau înprăstiate pe o piatră plată, iar apoi erau măcinate mărunț cu o piatră abrazivă.

METALURGIȘTII

Metalurgia a apărut în Europa în jurul anului 2000 î.Hr., iar în Orient, 5 milenii mai devreme. Aceasta însemna că din minerele extras puteau să topească metalul, care apoi era prelucrat, confecționându-se diferite obiecte. La început lucrau în cupru, apoi și-au dat seama că prin amestecul cuprului cu staniu se obține un aliaj mai durabil, mai rezistent, și anume bronzul.

Meșteșugarii în bronz

În Europa, perioada dintre 1800-750 î.Hr. este cunoscută sub numele de Epoca Bronzului. Meșteșugarii în bronz, ca și fierarii de mai târziu, se bucurau de un mare respect în comunitatea sătească. Ei erau sin gurii capabili să transforme metalul amorf în obiecte de uz casnic sau arme.

DESCOPERIRI

Dintre vestigiile arheologice cunoscute, cea mai veche armă este un vârf de suliță de 40 de cm, rupt, din lemn de tisă, vechi de 300.000 de ani.

Invenția harponului a mărit eficiența pescarilor contemporani. Datorită vârfului cu cârligul îndreptat înapoi, acesta nu ieșea din corpul vânatului. Chiar dacă animalul scăpa, purta cu el mânerul din lemn al armei până când obosea și, mai devreme sau mai târziu, murea.